

Лекція 3. Статеві-вікова структура населення

Питання лекції

1. Статеві структура населення світу.
2. Вікові категорії населення України.
3. Моделі типів вікової структури.

Рекомендована література

1. Голиков А.П. Вступ до економічної і соціальної географії: Підручник / А.П. Голиков, Я.Б. Олійник, А.В. Степаненко. – К.: Либідь, 1997. – 320 с.
2. Демографический словарь. – М., 1985. – 750 с.
3. Прибиткова І.М. Основи демографії. – К.: АПТЕк, 1997. – 254 с.
4. Топчієв О.Г. Основи суспільної географії: Навчальний посібник. – Одеса: Астропринт, 2001. – 560 с.
5. Шувалов Е.Л. География населения. – М., 1985.

Структура населення за статтю є базовою основою населення. Вона аналізується за допомогою абсолютних та відносних показників.

Якщо проаналізувати розподіл населення за статтю то на сучасному етапі частка чоловіків в Україні сягає 46,5%, тоді як жінок – 53,5%. На тисячу жінок припадає 869 чоловіків, а на тисячу чоловіків припадає 1159 жінок. В Рівненській області на 1.01.03 чоловіки становили 552914 осіб (47,3%), тоді як жінки – 615418 (52,7%).

В світі на кожних 100 дівчаток народжується в середньому 104-107 хлопчиків (приблизно на 4 мільйони більше). Але вища смертність чоловіків, та нижча середня тривалість життя чоловіків призводить до того що перевага чисельності чоловіків з віком поступово зменшується. На сучасному етапі кількість чоловіків перевищує на 30-35 млн., однак існують значні відмінності по континентах (див. табл.).

Регіони	Частка жінок, %	На скільки чоловіків більше в млн. чол.
Весь світ	49,7	+33,9
Африка	50,2	-3,1
Латинська Америка	50,1	-1,1
Північна Америка	51,2	-6,7
Австралія і Океанія	49,9	+0,1
Країни СНД	52,8	-16,0
Південна Азія і Китай		+70

В більшості країн світу тривалість життя жінок більша (в Європі, Канаді, США, Японії, Австралії на 5-8 р.). Менша тривалість життя жінок тільки в декількох країнах: Індії, Пакистані, Бангладеші, Іраку, Непалі, Бутані, Буркі-на-Фасо, Папуа-Новій Гвінеї.

Вік балансування в Україні становить 32 роки (частка чоловіків і жінок в даному віці приблизно рівна). Для міського населення вік балансування становить 28 років, для сільського – 44. В сільській місцевості дефіцит жінок дітородного віку (15-39 років) зумовлений міграцією дівчат та молоді з села до міста.

Віковий склад вивчається з метою визначення режиму відтворення населення, перспективних розрахунків його чисельності; вплив на інтенсивність природного, соціального руху, на процес старіння населення. Віковий склад населення подається у вигляді ряду розподілу його чисельності (у абсолютних чи відносних показниках), тобто скільки років повних виповнилося на момент обстеження. Можна розраховувати в однорічному інтервалі, 5-ти, чи 10-ти річному. Наша статистика проводить розподіл населення по вікових контингентах: немовлята до 1 року, ясельний контингент (до 2-х років), дошкільний (1-6), шкільний (7-14), підлітковий (15-17 років),

дітородний (15-79 років). Використовують також групування за демографічними поколіннями: діти (0-14 років), батьки (15-49 років) і прабадьки (50 і старше). Залежно від чисельного співвідношення демографічних поколінь у країні розрізняють три типи вікової структури: прогресивний, стаціонарний і регресивний. Моделі типів вікової структури запропонував шведський демограф Г. Зюндберг.

Прогресивний тип – відповідає населенню із швидкою зміною поколінь через високу народжуваність та смертність, а також з інтенсивним зростанням чисельності населення. Йому притаманне таке співвідношення: діти – 40%, батьки – 50%, прабадьки – 10%.

Стаціонарний тип – відповідає населенню в якому врівноважуються частки дітей та прабадьків через поступове скорочення смертності та збільшення тривалості життя, а саме: діти – 27%, батьки – 50%, прабадьки – 23%.

Регресивний тип – відповідає населенню з повільною зміною поколінь, в якому частка прабадьків дещо більша, ніж частка дітей, через скорочення народжуваності і продовження тривалості життя. За таких умов відбувається скорочення населення, існує співвідношення: діти – 20%, батьки – 50%, прабадьки – 30%.

В Україні відбувся перехід від прогресивного до регресивного і тепер: діти - 18,5% населення, батьки – 50,7%, прабадьки – 30,8%.

Крім того вираховуються частки окремих вікових груп, розраховуються коефіцієнти - демографічного навантаження, навантаження дітьми, навантаження особами працездатного віку. Важливим показником є визначення середнього віку населення. Так в Україні середній вік населення становить 38 років, у тому числі жінок – 40,4 роки, чоловіків – 35,4 роки.